

Els senadors conservadors

ISIDRE MOLAS

Universitat Autònoma de Barcelona

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

WP núm. 260
Institut de Ciències Polítiques i Socials

Barcelona, 2007

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

“Working Papers” és una de les col·leccions que edita l'ICPS, previ informe del corresponent Comitè de Lectura, especialitzada en la publicació –en la llengua original de l'autor– de treballs en elaboració d'investigacions socials, amb l'objectiu de facilitar-ne la discussió científica.

La seva inclusió en aquesta col·lecció no limita llur posterior publicació per l'autor, el qual manté en tot moment la integritat dels seus drets.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís de l'autor.

Edició: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>

© Isidre Molas

Disseny: Toni Viaplana

Impressió: a.bís

Travessera de les Corts, 251, entr. 4a 08014 Barcelona

ISSN: 1133-8962

DL: B-37.789-07

L'inici del segle XX marcà el final del Partit Conservador a la ciutat de Barcelona en tant que un dels dos grans partits del sistema. A partir de 1901 els conservadors es bateren en retirada. Després de la derrota en les legislatives de 1901, en les eleccions municipals del 10 de novembre es retragueren i deixaren via lliure als regionalistes. Més endavant, ja sota torn conservador, perderen en les eleccions provincials del 8 de març de 1903 en els dos districtes de Barcelona, sense aconseguir cap escó; en les legislatives del 26 d'abril de 1903 no presentaren candidatura per la capital i en els altres tretze districtes de la província acabaren presentant només vuit candidats i aconseguiren tres diputats; i quinze dies després, encara, en les eleccions de senadors, si bé el tiquet conjunt amb els liberals guanyà en el conjunt de la província, va perdre en la capital catalana.

Era un fracàs de primera magnitud, que anà seguit de la desaparició el 30 de juny de 1904 de *La Dinastía*, el periòdic portaveu del partit, i de la dimissió de Manuel Planas i Casals com a president del partit. Finalment el gener del 1905 es dissolgué el Círcol Conservador Liberal de Barcelona, que reunia la vella guàrdia. Les eleccions de 1905 confirmarien la debilitat extrema dels conservadors, de la qual ja no es refarien. Així els conservadors deixaren de ser una de les dues forces centrals del sistema a Barcelona, i a Catalunya.

Des de la retirada, o la defenestració, de gran part de la vella guàrdia en la ciutat de Barcelona entre 1888 i 1891, el Partit Conservador fou dirigit amb mà de ferro per Planas, i potser per això ben aviat començaren a sorgir a Barcelona petits nuclis organitzats d'una manera separada: el Círcol silvelista de Joan Ferrer-Vidal i Soler i de Magí Sandiumenge Navarra¹ i el romerista Círcol Liberal Conservador Proteccionista d'Antoni Sedó; però sobretot i s'hi consolidaren els grups catòlics d'acció política animats per Claudi López Bru, el segon marquès de Comillas.

El triomf de Silvela en la successió de Cánovas suposà una certa revifada del partit i el llançament d'una Unió Conservadora, que si bé no arribà a unificar les entitats conservadores barceloneses, aconseguí

d'atreure d'una manera simultània als fabricants del Foment del Treball Nacional i a diferents nuclis catòlics; al voltant del polaviejisme s'aplegaren diferents sectors del reformisme conservador, poc disposats a plegar-se a la disciplina planista. Fins i tot Duran i Bas abandonà l'ostracisme i tornà a un primer pla en acceptar la cartera de Justícia. Però quan les vel·leïtats reformadores del silvelisme i del polaviejisme van quedar arraconades, molts d'aquests sectors van allunyar-se'n novament i la seva majoria acabà desembocant en la Lliga Regionalista. El 1901 el silvelista Círcol d'Unió Conservadora es va dissoldre, Joan Ferrer-Vidal es retirà de la política i l'1 de juny de 1901 un sector dirigit per Josep Milà i Pi i Josep Montaner s'incorporà al Círcol de Planas². Només Martí Sandiumenge intentà de resistir.

Els dirigents que havien forjat el moviment polític conservador després de l'arribada d'Alfons XII havien envellit i s'havien retirat, com Antoni Sedó, Manuel Girona, Manuel Duran i Bas i Frederic Nicolau; o havien anat morint, com Melcior Ferrer (+1890); Ramon Maria Sentmenat i Despujol, marquès de Sentmenat (+1892); Josep Ferrer i Vidal (+1893); Pere Bosch i Labrús (+1894); Josep Vilaseca Mogas (+1899); Joaquim Maria de Paz (+1900); Andreu de Sard i Roselló (+1900), sense que s'hagués produït amb èxit una renovació per dirigents més joves. I no seria inversemblant que un fet similar hagués passat també entre els caps i cacics locals. L'antiga maquinària, doncs, si és que en podem dir maquinària, ja no rutllava com abans, per bé que seguia sota l'estrict control de Planas, qui després d'haver doblat els seguidors de Duran havia anorreat també els silvelistes. D'altra banda, l'ingrés dels gamacistes no aportà cap impuls destacat.

És a dir, a grans trets, a començament de segle tornaren a quedar en el partit només els antics conservadors situats sota la direcció de Manuel Planas i Casals³, que eren el seu sector més sòlid, el seu pinyol, encara que es trobaven ja en clara decadència, com a mínim degut a raons d'edat. No és que hi hagués una forta davallada d'afiliació, com a mínim si hem de creure'ns les dades donades oficialment⁴, però quedaren marginals sense saber reaccionar davant l'ímpetu i la força combinada de polaviejistes,

silvelistes derrotats, catalanistes i catòlics sota el paraigües comú de la Lliga Regionalista.

Les eleccions de senadors registren amb precisió aquesta davallada, que resulta especialment visible durant les fases de torn conservador: en les eleccions de 1903 assolí vuit actes de senadors i en les nou eleccions següents, totes plegades, n'obtingué onze *strictu sensu* (només en un sentit ampli hi hem d'incloure les obtingudes pels dissidents i antics afiliats Isidre Valls i Eduard Aunós i Cau). En les eleccions al Senat de 1914, 1919 i 1921 aconseguí només tres actes en cadascuna d'elles i en la de 1918, una (a més a més de Josep Daurella que aconseguí de fer-se elegir des de 1913 fins a 1923 per la Universitat de Barcelona).

La caiguda de la força del Partit Conservador a Catalunya fou general en les quatre províncies, i es produí per un igual en les eleccions a Corts i en les eleccions provincials, bastant relacionades amb les de senadors. En les eleccions de diputats realitzades sota govern conservador i en contrast amb les 17 actes aconseguides encara en 1903, el 1907 només n'obtingueren tres; el 1914, set; el 1919, vuit (quatre mauristes, dos datistes i dos de la UMN assimilables); i en 1920, set (cinc datistes i dues mauristes, i un assimilable). Sota govern liberal havien obtingut nou actes en 1901 i set en 1905; després n'obtindrien tres en 1910, en 1916 i en 1918; i una en 1923.

En les diputacions provincials esdevingué una cosa de semblant: en la Diputació de Barcelona passà de deu diputats en 1905 a quatre en 1923 (tots ells de la Federació Monàrquica Autonomista); en la de Girona passà de sis diputats en 1905 a un en 1923 (també de la Federació Monàrquica Autonomista); en la de Lleida passà de vuit en 1905 a tres en 1923; i en la de Tarragona de set en 1905 a dos en 1923 (i entre 1917 i 1921, fins i tot, no n'hi tingué cap).

Així entre 1903 i 1923 els senadors conservadors catalans foren vint-i-tres, dels quals els senadors elegits foren setze i els no electius, vuit (Monegal fou primer electe i després vitalici). No he inclòs en la llista els senadors vitalicis Manuel Girona Agrafel (+1905), Miguel S. Bañuelos Traval (+1906), Manuel Duran i Bas (+1907) i Jaume Girona Agrafel

(+1907), malgrat la importància política i social que alguns d'ells havien tingut durant el segle XIX, perquè, segurament per raons d'edat, amb l'inici del nou segle ja no tingueren cap rol en la Cambra, ni en la vida pública. En canvi he inclòs Despujol, Ferratges i Planas perquè mantingueren una certa activitat. La llista dels senadors electes per Catalunya comprèn els senadors cuneros comte de Bernar i Ferrándiz, però en canvi no els he inclòs entre els senadors vitalicis, malgrat que en foren, perquè mai no tingueren cap connexió amb els conservadors catalans. Tampoc no he inclòs al Marquès de Santa Ana, perquè malgrat haver nascut a Catalunya i haver estat durant anys diputat per Catalunya, quan arribà al Senat havia arrelat a Saragossa, per on era senador, sense mantenir cap connexió amb els conservadors catalans.

Senadors conservadors (1903-1923)

Eduard Aunós i Cau	Es Bordes 1858-Barcelona 1930
Francesc d'Assís Bartrina Roca	Calella 1870-Calella 1947
Francesc Benet i Colom	Barcelona 1836-Barcelona 1919
Rafael Bernar Llàcer	Madrid 1862-Madrid 1939
Ernest Castellar Serra	Barcelona 1855-Barcelona 1917
Joan Coll i Pujol	Barcelona 1842-Barcelona 1910
Josep Daurella i Rull	Barcelona 1864-Barcelona 1927
Eulogi Despujol Dusay	Barcelona 1834-Ribarroja 1907
Josep Elías de Molins	Barcelona 1848-Blanes 1928
José Ferrándiz Niño	Sevilla 1843-Madrid 1918
Antoni Ferratges Mesa	Santiago de Cuba 1840-Barcelona 1907
Luis de Landecho y Urríes	Bilbao 1853-Madrid 1911
Joan Maluquer i Viladot	Barcelona 1856-Barcelona 1940
Ramon Morenes i García-Alesson	Nou de Gaià 1866-Madrid 1934
Josep Monegal Nogués	Barcelona 1854-Barcelona 1931
Josep Enric d'Olano Loyzaga	Liverpool 1858-Barcelona 1934
Manuel Planas i Casals	Barcelona 1837-Barcelona 1907
Joan Puig Saladrigas	Barcelona 1852-Barcelona 1911
Robert Robert i Suris	Barcelona 1851-Torroella 1929
Joaquim de Sentmenat i Patiño	Barcelona 1863-Barcelona 1924
Isidre Valls Pallerola	Sallent 1858-Barcelona 1933
Mariano Vilallonga Ibarra	Bilbao 1864-Madrid 1913
Agustí Viñamata Vilaseca	Barcelona 1838-Barcelona 1929

Els senadors electes

La relació dels senadors conservadors elegits a Catalunya, amb referència de la legislatura i la circumscripció en què ho foren, és la següent:

Senadors conservadors elegits a Catalunya (1903-1923)

	03	05	07	10	14	16	18	19	21	23
Coll Pujol	B									
Puig Saladrigas	B									
Viñamata	B									
Monegal		B	s*							
Vilallonga	G	G								
Olano					G	G	d	d	d	
Bartrina									G	
Maluquer	L	L	d							
Landecho	L		s							
Bernar	[L]	s*								
Ferrándiz	L		s*							
Valls	d						L	L		
Aunós Cau										L
Castellar	T									
Elías de Molins					T	T		T	T	T
Daurella				[U]	U	U	U	U	U	U
Total d'actes	8	3	-	[1]	3	3	2	3	3	3

d: diputat; s: senador elegit fora de Catalunya; s*: senador vitalici
B: Barcelona; G: Girona; L: Lleida; T: Tarragona; U: Universitat

Tot i que el conjunt dels senadors elegits és reduït i fa més relatiu, per tant, el valor de qualsevol quantificació, a més a més el conjunt dels electes que podem qualificar de conservadors ofereix un panorama molt diversificat, primer per la presència de dissidents i la d'elegits sota l'etiqueta d'independent o d'agrari, que pot ser compatible amb la connexió o la simpatia als dos bàndols de la divisió entre datistes i mauristes, però sobre tot amb la divisió que se li superposarà després entre Federació Monàrquica Autonomista i Unió Monàrquica Nacional. Tot i així hem decidit d'agrupar-los en un bloc conjunt, en especial per tal de facilitar una anàlisi comparativa amb partits que, com la Lliga Regionalista o els liberals, presenten un gruix més considerable, o com els republicans, en què malgrat les dispersions partidistes ofereixen un cos més unit del que una visió barcelonina del tema podria fer suposar.

En les eleccions de 1903 el torn corresponia als conservadors, que a Catalunya obtingueren encara disset diputats i set escons de senador. Però, tal com hem esmentat, s'hi posà ja de manifest la davallada a la ciutat de Barcelona. El sector oficial presentà candidatura a la província en aliança amb els liberals i la coalició aconseguí encara d'imposar-se, però per primera vegada perderen a la capital en la confrontació davant d'un front pactat entre la Lliga Regionalista i antics silvelistes. El tiquet oficial sortí triomfant gràcies a l'acció conjunta de les estructures caciquils dels partits dinàstics que encara dominaven fora de la capital. Tres dels candidats pertanyien al conservadorisme planista i el quart era liberal⁵.

Els senadors elegits a Barcelona responien a l'antic patró vuitcentista de candidats: un era un dirigent econòmic destacat, un altre era un industrial i el tercer un polític d'una àmplia trajectòria en la vida local. Tots ells responien poc a la renovació de mentalitat i d'edat que s'estava operant entre els dirigents de la burgesia catalana:

Joan Puig Saladrigas (Barcelona, 24 febrer 1852-Barcelona, 27 juliol 1911) era un fabricant tèxtil del ram del cotó, propietari de "Hijos de M. Puig", que havia estat president del Foment del Treball Nacional (1895-1897). Diputat per Barcelona en 1896, 1898 i 1899, havia estat candidat derrotat al Congrés per Barcelona en 1901.

Agustí Viñamata Vilaseca (Barcelona, 18 gener 1838-Barcelona, 24 febrer 1929) era fabricant a Granollers i president del "Fomento de Obras y Construcciones". Havia estat diputat provincial per Barcelona (1883-1901) i tinent d'alcalde de la ciutat de Barcelona.

El tercer senador fou **Joan Coll i Pujol** (Barcelona, 1842-Barcelona, 8 maig 1910), catedràtic de Dret Penal de la Universitat de Barcelona i propietari de finques urbanes, qui tenia una dilatada vida política. Havia estat diputat per la ciutat de Barcelona en 1896 i senador per la seva província en 1899 i en 1901. Fou regidor de Barcelona i arribà a ser alcalde en diversos períodes (juliol 1884-desembre 1885, juliol 1890-juliol 1891, juliol 1897-octubre 1897, novembre 1900-març 1901; i encara tornaria a ser-ne per darrera vegada entre juliol i novembre de 1909). Era germà polític d'Antoni Borrell i Folch, diputat i senador conservador i tenia

interessos en la banca, les assegurances i els ferrocarrils. El ràpid retrat que en fa Josep Maria de Sagarra, qui havia estat alumne seu, és rotund; es tractava d'un home d'un altre temps: "El doctor Coll i Pujol era tristíssim astre apagat, sense que en tota l'àrea del seu esperit es produís l'espetec d'una modesta piula. El doctor Coll i Pujol es manifestava sec, llargarut, negre i borrós com un pobre que visqués de renda. Al seu aspecte lúgubre hi acompanyava una veu prima i rogallosa d'agonitzant i uns ulls que s'obrien amb timidesa tràgica. Els temes de Dret Penal sobre la seva llengua agafaven un aire anacrònic de processó de la Bona Mort, amb penitents terribles i deixuplinants de debò, amb cremallots de ciri i cants espantosos, d'execució capital, feta a l'aire lliure, en presència de la forces vives de l'any de la picor"⁶.

A Girona **Mariano Vilallonga Ibarra** (Bilbao, 10 gener 1864-Madrid, 23 abril 1913) aconseguí l'acta de senador. Hi presentà també Antonio Comyn Crooke, comte d'Albiz, que fou derrotat. Sembla que al final s'hi imposà una aliança amb Roure, el cacic liberal de Llagostera, i el regionalista marquès de Camps, que formaren un tiquet "local", que marginà alhora els cuneros conservador i liberal. I malgrat que el Govern comptabilitzà Camps com addicte, i efectivament els compromissaris conservadors així ho deurién percebre, preferiren assegurar el lloc a Vilallonga que córrer riscos innecessaris. Aquest darrer era enginyer industrial i un dels grans industrials bascos del sector metal·lúrgic i de les mines. Nét de l'industrial gironí Marià Vilallonga Gipuló i fill de Josep Vilallonga, s'havia casat amb una filla de Gabriel Ibarra i s'havia incorporat al nucli humà i a l'activitat econòmica i política de la família. Era aleshores un dels dirigents de la burgesia basca i conseller dels Alts Forns de Bilbao. Nomenat comte de Vilallonga en 1901, amb anterioritat ja havia estat diputat per Figueres (1896, 1898 i 1899), i potser degut al seu origen familiar mai no fou considerat del tot un candidat *cunero*.

A Tarragona aconseguí també un senador dins d'una candidatura de combinació amb els republicans i els liberals dissidents de Cañellas, qui havia perdut l'acta de diputat i estava enfrontat amb la línia oficial del partit representada pel marquès de Marianao. Hi resultà reelegit l'advocat

barcelonès **Ernest Castellar Serra** (Barcelona, 4 setembre 1855-Barcelona, 1 juliol 1917), qui havia estat regidor, diputat provincial de Barcelona entre 1884-1888 i 1890-1894 i senador en 1899 i 1901. En els darrers anys s'apartà de l'acció política.

A Lleida el torn funcionà bé i els conservadors aconseguiren totes les actes en joc i el partit obtingué els tres senadors; fins i tot pogué destinar dues places a candidats *cuneros*. Resultaren elegits:

Joan Maluquer i Viladot (Barcelona, 3 setembre 1856-Barcelona, 12 juliol 1940) era un destacat advocat de Barcelona, fill de l'ex-alcalde progressista de la capital Salvador Maluquer i Aytés. Procedia del gamacisme i havia ingressat als rengles conservadors de la mà de Maura. Just abans de les eleccions sembla fet l'acord entre Silvela i Maura per tal de nomenar-lo alcalde Barcelona, però finalment fou Guillem de Boladeras qui accedí al càrrec, i se'l va fer senador per Lleida i després Fiscal del Tribunal Suprem, càrrec que repetí en 1913. El fet és potser una mostra de la dificultat d'incorporació de sectors allunyats del nucli dominant, fossin antics silvelistes o els nous mauristes. El 1886 havia estat diputat per Terrassa, el 1893 per Solsona i Guayama (Puerto Rico) i el 1896 i 1898 per Solsona. El 1905 repetiria com a senador per Lleida i el 1907 seria diputat per Tenerife; el 1910 intentaria, sense èxit, ser senador per Canarias, el 1914 per Tarragona en les eleccions parcials de 17 de maig i el 1923 per Lleida. Més tard presidiria la Federació Monàrquica Autonomista i després de la Dictadura, la Diputació de Barcelona (25 febrer 1930-14 abril 1931). Durant la II República ingressà a la Lliga. Va ser degà del Col·legi d'Advocats i president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona.

Luis de Landecho y Urries (Bilbao, 14 març 1853-Madrid, 16 novembre 1941) era un important arquitecte a Madrid, germà del també senador Fernando Landecho (Vizcaya 1899 i Guipúzcoa 1903), que pertanyia al grup de *cuneros* bascos. Havia estat diputat per Guernica el 1885, 1886 i 1891, senador per Burgos el 1899 i més tard en seria per Teruel el 1907. Hagué de competir amb el també conservador Joaquín Gómez y Gómez, marqués de Barzanallana, que havia estat derrotat en

les eleccions de diputats pel districte de Lleida malgrat haver estat encasellat.

El tercer senador elegit a Lleida fou **Rafael Bernar Liácer**, comte de Bernar (Madrid, 2 gener 1862-Madrid, 1 gener 1939), doctor en Dret, arxiver i bibliotecari, que havia estat diputat per Santa Cruz de La Palma (1891) i senador per Teruel (1899) i Lleida (1901). Dimití tan bon punt fou nomenat senador vitalici a proposta de Maura el 23 desembre 1903 i en unes eleccions parcials fou substituït pel ministre de Marina **José Ferrándiz Niño** (Sevilla, 12 març 1843-Madrid, 1 gener 1918), que més tard tornaria a ser ministre de Marina també amb Maura i elegit senador per Málaga (1907); finalment a proposta de Maura fou nomenat senador vitalici el 2 de gener de 1909.

En resum, a Barcelona havien hagut de pactar amb els liberals, a Girona i Tarragona s'havien basat en uns liberals dissidents per tal d'aconseguir una acta i, a més a més, a Tarragona havien hagut de donar entrada als republicans. Només a Lleida el sistema havia funcionat. El torn havia funcionat més o menys, però aquesta va ser la darrera vegada en què els conservadors pogueren fer-lo respectar a Catalunya.

De tota manera, com que en 1903 hi havia hagut concertació de candidatures de coalició monàrquica, en 1905 els liberals, que se sentien més segurs, s'aliaren amb ells a Barcelona, com ja havien fet en 1903, i li atorgaren un senador en el tiquet de votació, tot i que a la capital el partit, que havia dissolt el seu Círcol, es trobava en un estat agònic, i respectaren les actes de Joan Maluquer i Marià Vilallonga, que repetiren a Lleida i a Girona.

Així a Barcelona resultà elegit un nou senador conservador **Josep Monegal Nogués** (Barcelona, 9 juliol 1854-Barcelona, 29 abril 1931), destacat importador de cotó i fabricant tèxtil que tenia una colònia a Casserres. En 1902 havia estat elegit president de la Cambra de Comerç (fins a 1908) i el desembre de 1902 nomenat també alcalde de Barcelona⁷, càrrec que mantingué fins a maig de 1903. En el moment d'accedir al Senat declarava que "no estoy afiliado a ningún partido político"⁸ Sembla, doncs, que Maura estava disposat a prescindir dels planistes i dels

silvelistes (ara datistes) i es proposava fer foc nou i retrobar els espais econòmics i ideològics conservadors allunyats del partit⁹. El 2 gener 1909 fou nomenat senador vitalici a proposta de Maura, a qui sempre es mantingué fidel. El 1928 tornaria a presidir la Cambra de Comerç de Barcelona.

La irrupció de Solidaritat Catalana en les eleccions de 1907 acabà amb el partit conservador. Malgrat disposar del torn aconseguí només tres diputats (sota torn liberal n'havia aconseguit set en 1905) i no aconseguí cap senador; ni tan sols arribà a presentar candidats a Barcelona, Girona i Lleida¹⁰ i Joan Maluquer i Viladot optà per fer-se elegir diputat per Santa Cruz de Tenerife. A Tarragona, potser el lloc on eren més dèbils, presentaren Josep Elías de Molins i Ramon Despujol Sabater, marquès d'Oliver, però foren derrotats: la retracció liberal en protesta per l'actitud agressiva del Govern amb ells en les eleccions de diputats feia inviable l'acord, i en solitari no tenien res a fer.

A Lleida el partit s'havia ensorrat també. "El Partit Conservador, el més fort i poderós en el segle XIX, conegué a inicis del 1900 una davallada que el portà, en pocs anys, gairebé a la desaparició. Poc a poc, però inexorablement, anà perdent influència i de ser el partit fort de la Restauració, passà a ser, només, presència testimonial"¹¹ per causes semblants a les de Barcelona. El 1908 perderen la presidència de la Diputació i la Paeria de Lleida i moriren Ramon Soldevila i Claver (1828-1908), el seu cap indiscutible i indiscutit, i Enric Vivanco Menchaca, el president de la Diputació. Genaro Vivanco Menchaca, qui havia dirigit el partit des del darrera, n'assumí el lideratge sense èxit, a l'igual que Francesc Costa, que el substituí i que presidí la ruptura amb els joves mauristes. Tots ells pertanyien a la generació que havia construït la Restauració i no comptaven amb relleu. Els intents de Joan Maluquer i Viladot de redreçar-lo foren debades.

Per acabar de reblar el clau tampoc no aconseguiren cap senador el 1910. Havien quedat exclosos de la circumscripció de Barcelona, on mai no aconseguiren de refer-s'hi en les eleccions al Senat. En el futur només foren elegits tres polítics conservadors; tots ells residien a la ciutat de

Barcelona, per bé que obtindrien l'acta en d'altres circumscripcions. Tots hagueren de treballar-se l'elecció amb llurs propis mitjans; amb l'ajut de l'encasellat, és clar. Aquest serà el cas de:

- L'advocat datista **Josep Elías de Molins**, elegit per Tarragona sovint amb l'etiqueta d'agrari (Barcelona 1848-Blanes 27 agost 1928). Havia estat casat en primeres núpcies amb Anna Nicolau i era, per tant, gendre del navilier i conservador històric Frederic Nicolau i concunyat del també ex-senador conservador i advocat Albert Camps i Armet. En la seva trajectòria política havia estat diputat per Vilafranca del Penedès (1891, 1896) i Arenys de Mar (1901). I va desplegar una important activitat en la defensa d'una zona franca al port de Barcelona. Presidí després la Cambra Oficial Agrícola de Tarragona i aconseguí de mantenir l'acta de senador per Tarragona entre 1914 i 1923 (amb l'excepció de 1918), sempre dins d'un tiquet de coalició; possiblement gràcies a combinacions globals encasellades.

- L'industrial i propietari de mines maurista **Josep Enric d'Olano Loyzaga, comte de Fígols** (títol de 1908) elegit per Girona (Liverpool, 28 març 1858-Barcelona, 3 desembre 1934). Era enginyer de mines i pertanyia a una important família de naviliers bascos afincada a Barcelona, que explotava mines de carbó ("Carbones de Berga"). Va sortir elegit el 1914 i 1916 per Girona, però acabà abandonant el Senat per tal de ser diputat per Arenys i per Berga (en 1918, 1919 i 1920), districtes on tenia interessos i on els acords li eren més fàcils o més segurs. S'incorporà a la Unió Monàrquica Nacional i fou president de la Diputació de Barcelona (20 gener 1924-31 març 1925). El 1933 pertanyia a la direcció de la monàrquica Dreta de Catalunya, adherida a Renovación Española, i l'advocat barcelonès **Francesc d'Assís Bartrina Roca** elegit per Girona en 1921 (Calella, 9 octubre 1870-Calella, 25 setembre 1947) que pertanyia a la Federació Monàrquica Autonomista. Fou diputat provincial per Arenys-Mataró entre 1905 i 1921 i conseller de la Mancomunitat entre 1914-1917 i 1919-1921, on mantenia bones relacions amb els regionalistes. L'acta de Girona li fou discutida al·legant la incompatibilitat amb l'acta de diputat provincial de Barcelona, sense que la Lliga s'hi sentís compromesa¹².

També hauríem d'incloure a **Josep Daurella i Rull** (Barcelona, 25 abril 1864-Barcelona, 9 setembre 1927), catedràtic de Metafísica a Valladolid i més tard de Lògica fonamental en la Universitat de Barcelona. Fou senador entre 1913 i 1923, i reelegit d'una manera continuada per la Universitat de Barcelona; A vegades es definí com independent, però se situava entre els conservadors addictes. Josep M. Sagarra ha deixat també un breu retrat del seu professor: "Era bru, majestàtic, anava tot afaitat i mastegava perpètuament pastilles de goma i menta; duia un coll rodó i tenia un aire de diputat de les Corts de Càdis un mica empeltat de pastor protestant. En la seva pronunciació, molt personal i lleugerament emfàtica, em semblava endevinar-hi un ressò teològic de finals del disset. La cosa més insospitada del Dr. Daurella consistia en el fet que aquell cavaller tan profundament acadèmic, tan socialment respectable, era una de les primeres figures del comerç del bacallà dintre el mercat de Barcelona"¹³.

Dos altres senadors d'origen conservador, però separats del partit, arribaren també a ser senadors:

D'una banda, el fabricant **Isidre Valls Pallerola** elegit per Lleida (Sallent, 16 desembre 1858-Barcelona, 7 febrer 1933). Era fabricant i enginyer industrial, propietari de la colònia tèxtil Valls, o Palà Nou, de Sant Mateu de Bages-Navars, i més tard de Manufactures Valls, s.a. Havia estat diputat per Solsona (1899, 1901 i 1903) com a silvelista i polaviejista. Després de perdre el 1916 les eleccions al Senat a Lleida en una candidatura de coalició presentada en contra dels liberals, obtingué l'acta el 1918 dins un tiquet semblant i el 1919 repetí, en aquest cas en el marc d'una candidatura d'integració, per bé que el 1920 hi tornà a perdre. De simpatia maurista, era un regionalista proper a la Lliga i va signar el Missatge constitutiu de la Federació Monàrquica Autonomista. Entre els seus fills, foren uns destacats industrials catalans, hi havia qui seria un destacat dirigent regionalista, Ferran Valls Taberner.

De l'altra, el propietari **Eduard Aunós i Cau** per Lleida. (Es Bordes, 3 novembre 1858-Barcelona, 2 maig 1930). Fou elegit diputat provincial per La Seu (1911 i 1913). Havia estat president de la Joventut Conservadora de Lleida (1913), primer fou seguidor de Maura i després esdevingué un

conservador independent. Era el propietari del diari *La Prensa* (1912-1916) de Lleida, òrgan dels conservadors en la província. En 1914 va ser elegit diputat per la Seu, encara que l'acta fou declarada nul·la i després hi fou derrotat el 1916. El 1918 el seu fill Eduard Aunós Pérez s'incorporà a l'equip polític de la Lliga, com un dels secretaris de Cambó, i ell quedà en segon pla. El 1923 els liberals de Riu l'incorporaren a la llista del Senat de Lleida com a addicte, segons sembla com una resposta a les maniobres de la Lliga contra el seu fill Eduard i potser amb la finalitat d'atreure-se'ls.

Els senadors no electius

Tal com hem pogut veure, els senadors conservadors electes eren figures més aviat independents o, en tot cas, bastant deslligades de la política de partit (a excepció del cas de Bartrina). De tota manera la presència del Partit Conservador al Senat era més àmplia, car en tant que partit del sistema comptava també amb senadors vitalicis i senadors per dret propi. Com hem esmentat a l'inici del segle encara eren vius alguns senadors vitalicis, que havien estat actius en les dècades anteriors i havien representat el poder econòmic i social de Catalunya¹⁴.

Aquest és el cas de quatre grans figures: el financer **Manuel Girona Agrafel** (Barcelona, batejat 1 gener 1817-Barcelona, 31 octubre 1905), la figura més important i respectada de la burgesia catalana de l'època, que ja havia estat diputat durant el regnat d'Isabel II, senador electe el 1877 i alcalde de Barcelona entre maig de 1876 i març de 1877; Cánovas el feu senador vitalici el 26 desembre 1884; l'advocat i catedràtic **Manuel Duran i Bas** (Barcelona, 29 novembre 1823-Barcelona, 10 febrer 1907), que havia estat diputat entre 1863 i 1866 i novament el 1879, 1880 i 1884, que fou elegit senador el 1886. Era la figura socialment més rellevant del Partit Conservador, del qual s'havia separat per discrepàncies amb Planas, i a qui Cánovas feu senador vitalici el 27 febrer 1891. Silvela el nomenà ministre de Justícia; el banquer **Jaume Girona Agrafel** (Barcelona, 25 juliol 1826-Madrid, 3 octubre 1907), que si bé residia a Madrid, s'ocupava en el Parlament de molts temes catalans. Havia estat diputat durant la monarquia d'Isabel II (1863-1864) i senador el 1882 i 1884 per Lleida. Fou

nomenat senador vitalici a proposta de Cánovas el 27 febrer 1891; i el fabricant **Antoni Sedó Pàmies** (Reus, 12 setembre 1842-Barcelona, 23 abril 1902); romerista que havia estat diputat per Sant Feliu el 1876, 1879 i 1884, i per Terrassa en les eleccions complementàries de 1892. Cánovas el portà al Senat com a vitalici el 20 febrer 1896.

Cap d'ells era ja actiu i no intervenia en la política, ni en els treballs del Senat, excepte Jaume Girona, que encara realitzà una intervenció parlamentària i formà part de diverses comissions. Però de fet ja no tenien ja cap actuació rellevant en el Senat. Eren massa grans i la majoria decididament anti-planistes.

És diferent el cas del veterà Felip Bertran d'Amat, que era de la mateixa fornada i que en 1902 aconseguí l'elecció de senador per la Societat Econòmica d'Amics del País en un esforç conjunt dels silvelistes i de la Lliga. Pertanyia al sector de confiança de Manuel Duran i Bas i aquest el considerava afí¹⁵, però acabà per incorporar-se al regionalisme. En realitat els fills de les nissagues d'aquest sector que continuaren la tradició familiar d'intervenció política no es troben ja entre els conservadors perquè ingressaren a la Lliga Regionalista. És el cas d'Ignasi Girona, de Lluís Duran i Ventosa, d'Alfons Sedó o de Josep Bertran i Musitu.

Senadors no electius

Francesc Benet i Colom	Barcelona 1836-Barcelona 1919
Eulogi Despujol Dusay	Barcelona 1834-Ribarroja 1907
Antoni Ferratges Mesa	Santiago de Cuba 1840-Barcelona 1909
Ramon Morenes i Garcia-Alesson	Nou de Gaià 1866-Madrid 1934
Josep Monegal Nogués	Barcelona 1854-Barcelona 1931
Manuel Planas i Casals	Barcelona 1837-Barcelona 1907
Robert Robert i Suris	Barcelona 1851-Torroella 1929
Joaquim de Sentmenat i Patiño	Barcelona 1863-Barcelona 1924

Ens referirem ara als senadors vitalicis que van ser nomenats en el segle XX o que van mantenir una activitat parlamentària. Aquest darrer és el cas de tres personatges històrics que havien estat nomenats senadors vitalicis a finals de segle i que tenien encara en la primera dècada no solament un escó al Senat, sinó també una activitat.

Ens referim a **Manuel Planas i Casals** (Barcelona, 17 febrer 1837-Barcelona, 11 març 1907), el cap del Partit Conservador a Barcelona, el qual havia estat President de la Diputació durant els períodes 1884-1886 i 1891-1894. Elegit diputat per Granollers el 1896, fou nomenat senador vitalici a proposta de Cánovas el 6 de maig de 1896; al militar **Eulogi Despujol Dusay, comte de Casp** (Barcelona, 3 març 1834-Vallesa de Mandor (Ribarroja), 17 octubre 1907), elegit senador per Aguadilla (Puerto Rico) en 1884, que fou nomenat senador vitalici a proposta de Cánovas el 12 de març de 1896; en 1903 passà a ser senador per dret propi i en 1904 vicepresident del Senat; no sembla que tingués una connexió directa amb l'aparell conservador català; era germà d'Ignasi Maria, el marquès de Palmerola, qui havia estat un destacat dirigent conservador i senador vitalici a partir de 1877; Eulogi fou capità general de Aragó, València, Filipines i Catalunya i president del Consell Suprem de Guerra i Marina (1895, 1901); i a **Antoni Ferratges Mesa, marquès de Mont-roig** (Santiago de Cuba, 12 maig 1840-Barcelona, 21 febrer 1909), que havia estat diputat el 1881, 1884, 1886, 1891 i 1893 per Granollers, on tenia la seva força; reelegit també en 1898, Sagasta el proposà senador vitalici el 19 d'abril de 1898. Era un antic membre de l'Esquerra liberal, però seguí a Maura en el seu pas al partit conservador. Tots ells havien arribat a la Cambra Alta com a premi i coronació d'una llarga trajectòria política, però eren restes del passat: pertanyien a una altra etapa històrica. A excepció de Ferratges tampoc no tenien una participació activa en la Cambra.

En canvi foren molt més actius alguns dels senadors vitalicis proposats per Maura a començament de segle: el 10 de maig de 1907 fou nomenat senador l'enginyer agrònom i propietari rural de Tarragona **Ramon Morenes i Garcia-Alesson, marquès de Grigny, comte del Asalto i baró de las Quatre Torres**, (La Nou de Gaià, 19 setembre 1866-Madrid, 16 juliol 1934), fill de Carles Morenes i Tord, baró de les Quatre Torres, dirigent històric del conservadorisme tarragoní, i germà de Felip, marquès de Borghetto, diputat i senador per Ciudad Real, i de Lluís, candidat el 1918 per Valls i el 1920 per Tarragona, que es presentà el 1923 per senador de Tarragona, sense arribar a ser elegit. Començà

essent silvelista i després es declarà maurista. Havia estat diputat el 1899 i 1903 per la circumscripció de Tarragona i candidat en les de 1898, 1901 i 1905; en les eleccions de 1907 va ser novament derrotat, fet que potser es troba en la base del seu nomenament com a senador vitalici. A Madrid fou cap del Servei d'enginyers agrònoms i en temps de Primo de Rivera fou nomenat a l'Assemblea Nacional per la Unió Patriòtica, que presidia en la província de Tarragona. En 1932 presidia la Comissió permanent a Madrid de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Dins un nou bloc de senadors vitalicis, el 2 de gener de 1909 a proposta de Maura foren nomenat **Francesc Benet i Colom** (Barcelona, 15 febrer 1836-Barcelona, 27 juliol 1919), directiu del Banc de Barcelona, el darrer dels seguidors de Planas i Casals que encara es mantenia actiu i que havia estat elegit diputat provincial en 1878, 1890, 1896 i 1901. I, en especial, **Josep Monegal Nogués**, de qui ja hem referit que posseïa una àmplia significació econòmica i social en el món dels fabricants.

De tota manera la política de nomenament de figures històriques destacades no va permetre de compensar la debilitat del partit a Barcelona, i en general a Catalunya: els nous senadors no eren ni uns grans lluitadors, ni tenien tampoc la capacitat de connectar i d'entendre's amb els quadres més joves, molts dels quals s'orientaren vers el maurisme. Excepte Monegal i el marquès de Grigny, tots ells corresponien al món del segle XIX i, en especial, a una generació nascuda en la dècada dels anys cinquanta, o fins i tot abans. Potser és cert que en l'arrencada del segle el seu conjunt es trobava en plena fase de maduresa, però l'esfondrament del partit se'ls emportà per davant. De fet només Vilallonga, que morí el 1913 i que no vivia connectat amb la societat catalana i Morenes, que acabà centrant-se a Madrid, havien nascut després de 1860.

D'una situació diferent gaudien dues personalitats que foren senadors conservadors per dret propi: el comte de Torroella de Montgrí i el marquès de Sentmenat.

Robert Robert i Surís, comte de Torroella de Montgrí, marquès de Robert i marquès de Serra i Sant Iscle (Barcelona, 15 gener 1851-Torroella de Montgrí, 20 juliol 1929) tenia una important fortuna i una gran

incidència en el món econòmic barcelonès, fàcilment deduïble de la declaració de valors i béns que feu en accedir al Senat. Havia estat diputat per Torroella durant molts anys (primer en 1891 i després en 1901, 1903, 1905 i, fins i tot, 1907) i senador per Girona (1893, 1896). El 1907 renuncià a l'escó al Congrés quan aconseguí l'escó de senador per dret propi. Posseïa un sòlid i continuat control sobre la zona de Torroella, on tenia àmplies propietats: així entre 1910 i 1923 aconseguí d'enviar sempre un diputat conservador per Torroella de Montgrí, Juli Fournier Cuadros, que fou el diputat conservador de Catalunya més estable en el càrrec. Només en 1914 el maurista Gustau Peyra Anglada derrotà Juan Muñoz García Lomas, jutge de Reinosa i cunyat de Fournier, qui tenia també l'ajut de la Lliga. Va ser president de la Cambra de Comerç de Barcelona (1913-1914) i una de les fortunes més importants no sols de Catalunya, sinó d'Espanya. Fou director del Crèdit Mercantil i del Banc Vitalici d'Espanya (assegurances), president de la Companyia Barcelonesa d'Electricitat i de la Transatlàntica, vice-president de la Companyia General de Tramvies i conseller del Banc Hispano-Colonial, Banc de Barcelona, Maquinista Terrestre i Marítima, Barcelona Traction i diverses companyies de ferrocarrils. Tenia un gran relleu en el seu món, però segur que no era l'home més indicat per a dirigir el dia a dia del partit.

L'altre senador per dret propi fou el maurista **Joaquim de Sentmenat i Patiño, marquès de Sentmenat i marquès de Ciutadilla** (Barcelona, 2 febrer 1863-Barcelona, 12 març 1924), gran propietari rural, fill del dirigent conservador i antic senador Ramon Maria de Sentmenat i Despujol i germà polític del marquès d'Alcella. Accedí al Senat el 1912 i més tard esdevingué president de la Unió Monàrquica Nacional.

El resultat és que en els primers anys de segle el partit conservador s'esmicolà i no aconseguí de redreçar-se. La Lliga el substituï en la representació de l'espai social que havia deixat lliure i es convertí en l'alternativa electoral dels liberals. L'escissió entre mauristes i datistes fou un fet afegit que impedí qualsevol redreçament. Els vuit senadors conservadors catalans en el moment de la separació entre datistes i mauristes es repartiren quatre i quatre: d'una banda, Elías de Molins,

Benet, Daurella i Robert Robert; de l'altra, Josep Monegal, el marquès de Grigny, el marquès de Sentmenat i el comte de Fígols. A Tarragona s'obrí una profunda divisió entre els datistes Veciana i J. Prat i el maurista marquès de Grigny; i a Lleida entre el datista Francesc Costa i el maurista Epifani Bellí.

Posteriorment a aquesta divisió s'hi superposà la separació dels monàrquics entre els partidaris de la Unió Monàrquica Nacional i els de la Federació Monàrquica Autonomista: així els mauristes es dividiren d'una banda els qui seguiren el seu cap Gustau Peyra i de l'altra els qui seguiren a Joan Maluquer i Viladot i Joaquim Maria de Nadal. Dels dos diputats catalans, Olano s'integrà en la UMN i Veciana signà el Manifest de la Federació, si bé en les eleccions de 1919 hi anà només amb l'etiqueta de conservador. Dels senadors el marquès de Sentmenat liderà la UMN i Isidre Valls, que ja he esmentat que era un conservador que no pertanyia al partit, signà també el manifest de la FMA. En les Diputacions els dos diputats provincials de Barcelona divergiren a l'inici (Bartrina signà el Manifest de la FMA, però, com Veciana, de seguida passà a definir-se només conservador; i Alegre es decantà per la Unió), els quatre de Girona es dividiren també i dos anaren amb la FMA (Coromina i Carbó) i els tres diputats provincials de Lleida, on la lògica de la política local era molt forta, es mantingueren impermeables a qualsevol definició més enllà de la genèrica de conservadors. No tenim notícies directes de Robert, Morenés i Monegal, però sembla que mantingueren la fidelitat a llurs dirigents espanyols, com segurament va fer Daurella, que d'altra banda no tenia cap necessitat electoral d'implicar-se. La nova divisió, doncs, acabà de reblar el clau de la descomposició partidista i els intents de refer el partit resultaren ja quimèrics.

Característiques dels senadors conservadors

Els senadors conservadors en un sentit ampli foren 23, dels quals només 16 foren electius i, d'aquests, la meitat foren elegits en 1903. La moderada quantitat de senadors i, sobretot, la seva concentració temporal

fan que alguns dels nostres comentaris, siguin o no generalitzables, només siguin utilitzables amb finalitats comparatives, però amb tota la prudència.

1. *L'estabilitat dels senadors conservadors electes és escassa, però no diferent a la dels diputats del mateix color; d'altra banda, però, tant els uns com els altres cada vegada anaren essent menys. Només el senador Elías de Molins (entre 1914 i 1918 i entre 1919 i 1923) i el diputat Juli Fournier podrien ser catalogats com estables. Si considerem conjuntament els mandats obtinguts com a senador i com a diputat hauríem d'incorporar també a Josep d'Olano, qui fou elegit en quatre ocasions successives a partir de 1914, és a dir durant uns set anys. Naturalment, i per definició, tots els senadors vitalicis o de dret propi eren estables: és a dir Robert Robert, Morenés, Monegal i Sentmenat, que mantingueren l'escó fins al final de la Monarquia. Així, si volem valorar en conjunt el temps en què tingueren escó a les Corts, Robert Robert seria d'una manera clara el primer de tots ells: tingué escó a les Corts de manera continuada des del 1901 fins al 1923.*

2. *El Senat és considerat pels conservadors una Cambra de culminació, o de final, de la carrera política, de tal manera que del total de vint-i-dos senadors conservadors, només tres tingueren activitat política després: és el cas de Ferrándiz, que repetí com a ministre de Marina, però sobretot el de Josep d'Olano i Joan Maluquer i Viladot, que foren presidents de la Diputació de Barcelona, l'un durant la Dictadura i l'altre després de la seva caiguda. El pas previ pel Congrés sembla ser el factor més comú: tretze d'ells primer havien estat diputats que trobaren en el Senat l'últim esglaó de llur *iter* polític. La comparació amb els liberals és significativa: en aquest cas foren vint-i-set dels trenta-dos.*

3. *Tal com evolucionava la situació, els líders polítics territorials conservadors no van aconseguir de tenir un escó vitalici a les Corts, potser perquè els seus dirigents no arribaren a tenir prou pes específic dins del partit, ni a Catalunya. Només Planas i Casals fou nomenat senador vitalici quan era el gran dirigent del partit a Barcelona i potser aquest podria ser també el cas del marquès de Grigny, encara que el veritable líder*

conservador a Tarragona havia estat el seu pare. Com que tot el partit anava a la deriva, no era fàcil l'aparició de líders territorials sòlids.

4. En contraposició *l'experiència en l'Administració local tingué un pes reduït en el conjunt de senadors conservadors*, sobretot si recordem que les Diputacions havien estat un camp d'actuació preferent durant el segle anterior. Hem comptabilitzat només sis diputats provincials (Planas, Bartrina, Benet, Castellar, Viñamata i Aunós) i dos alcaldes de Barcelona (Coll i Monegal). La raó podria trobar-se en que en els primers anys del segle XX havien perdut ja el control de les Diputacions que hi exercien en el període anterior, i gairebé la presència.

5. *Només quatre dels vint-i-dos senadors eren cuneros externs a la vida política catalana, on no hi tenien arrelament*, per bé que tots ells foren elegits en 1903: Landecho, Bernar, Ferrándiz, Vilallonga. A partir de 1905 no tornà a haver-hi cap més senador conservador *cunero*; en gran part perquè la negociació per trobar un forat en el tiquet guanyador ja era prou complexa com pot presentar desconeguts.

6. *La disminució dels efectius conservadors que s'inicià en 1905 es manifestà bruscament en 1907, justament perquè es celebraren sota torn conservador*. La generació dels fills de la majoria dels dirigents conservadors del segle XIX s'encaminà vers la Lliga i la tendència seguí amb els que vindrien més tard (per ex. Aunós i Cau, Isidre Valls). Quan a finals del segle XIX es produí l'esgotament de la generació que va fer rutllar el partit, aquesta no trobà una successió capaç d'intervenir amb èxit en la nova política basada en combinar l'atracció de l'opinió en els nuclis urbans amb el manteniment dels feus locals, més aviat interessats en les Diputacions.

7. *La majoria dels conservadors de les noves generacions s'aplegaren en la Lliga* que, a més a més del cas de Bertran d'Amat, anà incorporant diverses figures de l'espai conservador, com per exemple: Manuel Farguell de Magarola, que de diputat provincial conservador passà a ser senador solidari i després diputat regionalista; Antoni Albafull i Vidal, ex-president del partit a Tarragona, qui en 1907 havia estat candidat conservador en front de Solidaritat Catalana i acabà essent diputat de la Lliga en 1914; o

Ricard Ramos Cordero, qui de diputat conservador per Lleida passà a ser senador de la Lliga per Barcelona. Fins i tot, personalitats ciutadanes de qualitat també acabaren allunyant-se'n, com Antoni Martínez Domingo, un destacat advocat que fou nomenat alcalde de R.O. el 26 juny del 1917 i que un més després dimití en protesta per l'actitud del Govern Dato davant de l'Assemblea de Parlamentaris i s'acostà a la Lliga Regionalista, amb la qual seria una altra vegada alcalde de Barcelona (7 maig 1919), diputat al Congrés en 1923 i durant la II República diputat al Parlament de Catalunya. El cas és que el partit conservador com a tal s'esfondrà a Catalunya i quedà en una situació marginal en la vida política catalana; i el retrocés en diputats i senadors acompanyà al registrat en Diputacions i Ajuntaments: només conservaren alguns reductes, que eren més el producte d'un poder personal que del partit.

8. *La majoria dels senadors residia a Barcelona.* Tret dels quatre foranis que vivien a Bilbao (Vilallonga) i Madrid (Bernar, Ferrándiz i Landecho), on també residien Despujol i Morenes, setze dels disset restants vivien a la capital catalana i només Aunós residia en aquells anys a Lleida. Segons el lloc de naixement, tretze ho havien fet a la ciutat de Barcelona; dos en la seva província; un en la de Lleida; un en la de Tarragona; un a Cuba i un a l'estranger. S'entén que un partit que es nodria gairebé d'una manera exclusiva de dirigents que residien a la ciutat de Barcelona, d'on havia estat escombrat, havia de ressentir-se de la seva impotència en la capital.

9. *Pel que fa a l'edat podem distingir tres grans grups:* un primer bloc comprendria els set senadors nascuts en la dècada dels anys trenta i a l'inici dels anys quaranta (Planas, Despujol, Ferratges, Benet, Coll Pujol, Viñamata i Ferrándiz), la majoria dels quals havien desplegat llur activitat principal en el darrer quart del segle XIX. Un segon bloc el formarien els deu senadors de la generació posterior (l'iniciaria Elías de Molins i comprèn els nascuts en la dècada dels anys cinquanta: Landecho, Robert, Maluquer, Monegal, Castellar, Olano, Puig, Valls, Aunós), és a dir aquells que durant la crisi del 1898 tenien al voltant de cinquanta anys. Només sis havien nascut entre 1860 i 1870 i constituïen el sector més jove: Vilallonga,

Bernar (de seguida desapareguts de la política catalana), el marquès de Sentmenat, Daurella, el marquès de Grigny i Bartrina.

10. Com és d'esperar, els senadors conservadors pertanyien a les classes dirigents catalanes, però allò significatiu és que *en entrar en el segle XX el partit conservador deixà de ser el sector polític més expressiu del món dels fabricants, industrials i comerciants, en especial del sector del tèxtil, com havia estat en el passat, un espai que ara es disputaven la Lliga Regionalista i el Partit Liberal*. S'havia produït un desequilibri de significació social; en proporció, tenia un pes més gran els títols nobiliaris, els banquers (Coll Pujol, Benet), els propietaris i els adinerats amb presència en tots els sectors econòmics, inclòs l'industrial (com el marquès de Robert), més que entre els dirigents de les corporacions econòmiques. Dit d'una altra manera, eren més rics que els fabricants, encara que no hem d'oblidar la presència d'empresaris com Puig Saladrigas, Monegal, el comte de Fígols o Isidre Valls encara dins la segona generació; però en la tercera generació només Vilallonga fou un gran industrial, i de fet era un extern. Finalment potser resulta significatiu recordar la presència de vuit títols nobiliaris, antics o recents: el comte de Bernar, el comte de Fígols, el comte de Vilallonga, el comte de Casp, el marquès de Mont-Roig, el marquès de Sentmenat, el marquès de Grigny i comte del Asalto, i el marquès de Robert i comte de Torroella.

Notes

1. Sobre el silvelisme a Catalunya, cf. Carlos Seco Serrano: *Los silvelistas catalanes. Notas para su estudio, dins Estudios históricos. Homenaje a los profesores José Mª Jover Zamora y Vicente Palacio Atard*, vol. I. Madrid, Universidad Complutense, 1990, p. 169-197.
2. *La Dinastía*, 1-VI-1901.
3. La direcció dels conservadors en els primers anys del segle XX estava integrada per: Manuel Planas i Casals, president; Francesc Benet i Colom, Antoni Borrell i Folch, Josep Maria Nadal Vilardaga, vicepresidents; Joan Puig i Saladrigas, Josep Espinós, Francesc Gumà i Ferran (substituït en 1904 per Fernando M. Huelín), Bonaventura Grases Hernández, Doménech Sert i

- Badia, Josep Maria Cornet i Mas, Emili Macià Domènech, Josep Busquets i Llinàs, Josep Elías de Molins, Josep Montaner, Josep Milà i Pi, Domingo Joan Sanllehy, Josep Álvarez Lacassaigne, Emili Canals i Moret (*La Dinastia*, 31-I-1901; 1-VI-1901; 30-I-1902; 31-I-1903; 29-I-1904).
4. 489 socis en 1901, 465 en 1902 i 453 en 1903 en l'entitat central. En els districtes de Barcelona afirmen tenir-ne 1887 en 1901 i més de 1500 en 1904 (*La Dinastia*, 31-I-1901; 30-I-1902; 31-I-1903; 29-I-1904).
 5. El Círculo Liberal Monárquico, dirigit per Josep Comas i Masferrer, proclamà candidats a Joan Rosell i a Ròmul Bosch i Alsina, però Bosch renuncià i el seu candidat fou Rosell (*La Vanguardia*, 3-V-1903). Agustí Viñamata, que procedia dels liberals, pels quals sembla que tornà a ser candidat en les legislatives de 1910, era qualificat d'addicte per *La Dinastia* (11.V.1903) i ja el març havia signat un manifest a favor de la candidatura conservadora a diputats provincials (*La Dinastia*, 6.II.1903).
 6. Josep Maria de Sagarra: *Memòries*, 2a ed. Barcelona, Editorial Aedos, 1964, p. 392.
 7. Cf. el comentari de la carta de Manuel Duran i Bas a Antonio Maura de 26-XII-1902: "El nombramiento ha producido muy buena impresión, particularmente entre los que en esta ciudad constituyen los elementos ajenos a la vida de partido, que son los más y verdaderamente valiosos". Borja de Riquer i Permanyer: *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, p. 560.
 8. "Diario de las Sesiones de Cortes. Senado", 29.XI.1905.- Francesc Cabana en una nota biogràfica sobre Monegal (*La Cambra de Barcelona i els seus presidents*. Barcelona, Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 1994, p. 61-69), afirma que "no va pertànyer mai a cap partit polític" i esmenta que Albert Rusiñol féu constar en l'acte d'elecció a la presidència de la Cambra que era bo que aquests càrrecs siguin ocupats "por hombres apartados de los partidos políticos y de sus luchas, representantes genuinos de las fuerzas vivas del país".
 9. "En mi concepto, Maura se encuentra en Barcelona con una situación difícil. Sus antiguos amigos los gamacistas, en su gran mayoría le estorban y constituyen lastre de que desea desprenderse; a los antiguos conservadores, sin distinguir entre planistas y anti-planistas, los considera gastados y fracasados, y teme indisponerse con otros elementos si los acoge y se apoya en ellos; sus preferencias son para los del Comité de Defensa Social (Comillas y los demás que sueñan con la formación de un partido católico) y aspira a reclutar partidarios entre los catalanistas de derecha y en la hasta el presente inmovible masa neutra" (Carta de Sandiumenge a Dato, 7-VIII-1904, cit, per C. Seco Serrano; 195).
 10. De tota manera a Lleida en 1907 es produí una forta abstenció d'última hora, visible per la reduïda participació dels inscrits; fou l'única ocasió durant el període en què s'esdevingué un cas semblant en unes eleccions de senador: d'un cens de 349 electors només votaren 218. Valorat des d'un altre angle, el

fet mostra la solidesa del poder que encara mantenien liberals i conservadors (més els liberals que els conservadors), els quals deuriem haver intentat d'arribar fins al darrer moment a un acord amb els solidaris i en fracassar les negociacions deuriem haver-se inhibit.

11. Romà Sol i Carme Torres: *Lleida en el temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*. Lleida, Editorial Virgili & Pagès, 1989, p. 242.
12. En el debat sobre l'acta, el regionalista Ricard Ramos se'n desentengué: "No pensaba tomar parte en este debate porque no nos atañe a los regionalistas; (...) a nosotros los regionalistas no nos afecta para nada esta elección". "Diario de las Sesiones de Cortes. Senado", núm. 48 (29-IV-1921), p. 919.
13. Josep Maria de Sagarra: *Memòries*, p. 353.
14. A més a més, en començar el nou segle encara vivia Miguel S. Bañuelos Traval, comte de Bañuelos (Tortosa 1816-Biarritz 25 febrer 1906), un antic moderat que havia obtingut la senadoria vitalícia el 10 d'abril de 1877, just en l'inici de la Restauració, i que residia fora d'Espanya.
15. Cf. la carta de Manuel Duran i Bas a Felip Bertran de 26 de novembre de 1902, dins B. de Riquer: *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas*, p. 555.

Apèndix. Intervencions dels senadors conservadors en el plenari de la Cambra i indicació de les comissions permanents de què formaren part

Aunós Cau, Eduard

1923: Sense intervencions.

Bartrina Roca, Francesc. Membre de la Comissió permanent de Pressupostos (1922).

1922: Intervencions sobre el Pressupost de despeses del ministeri de Treball (11 juliol), com a membre de la Comissió; sobre el projecte de llei que regula la suspensió de pagaments dels comerciants i de les companyies mercantils (6 juliol), amb esmenes.- Defensa del vot particular a l'articulat de la Llei de pressupostos (29 juliol).- Esmenes al Pressupost de Foment i al projecte de llei de reforma tributària.

Benet i Colom, Francesc

1909-1914: Sense intervencions.- **1915:** Anunci d'una interpel·lació sobre l'abastiment d'aigües de Barcelona (11 novembre).- Prec sobre presentació d'un projecte de llei per a resoldre l'expedient d'abastiment d'aigües de Barcelona (18 novembre).- Intervenció en una pregunta de Royo Villanova sobre la redacció en català dels expedients oficials per la Diputació de Barcelona (22 novembre).- **1916:** Prec al ministre de Foment per tal d'evitar la nacionalització i abanderament estrangers de naus espanyoles (17 juny).- Interpel·lació al president del Consell sobre l'abastiment d'aigües a Barcelona (19 i 21 juny).- Intervenció en un prec del senador Junoy sobre l'expedient d'abastiment d'aigües a Barcelona (28 juny).- **1917-1920:** Sense intervencions.

Castellar Serra, Ernest

1903-1905: Sense intervencions.

Coll i Pujol, Joan

1903: Presentació i defensa de la proposició de llei sobre la cessió a l'Ajuntament de Barcelona de diversos trams de carreteres compresos dins del perímetre de la dita població (15 juliol).- **1904:** Presentació amb Manuel Planas i Casals de la proposició de llei que fixa l'edat de setanta-cinc anys per a la jubilació dels registradors de la propietat (8 març).

Daurella i Rull, Josep. Membre de les comissions permanents de Pressupostos (1917-1922), d'Instrucció pública (1919-1922) i inspectora del Deute (1921-1922).

1914: Prec: per tal que el ministre d'Instrucció pública faci seves les dues conclusions aprovades per la I Assemblea Nacional del Professorat auxiliar reunida a Barcelona el 26 d'octubre de 1914, la primera relativa al sou dels professors auxiliars i la segona al ascens d'aquests auxiliars a la categoria de catedràtics numeraris de les universitats (31 octubre).- Defensa d'esmenes al Pressupost de despeses del ministeri d'Instrucció Pública (19 desembre).- **1915:** Prec sobre insuficiència de l'edifici de la Universitat de Barcelona (23 novembre).- **1916:** En una interpel·lació de Vallès i Pujals sobre la conducta seguida amb la Diputació provincial de Barcelona (21 octubre).- Precs: sobre la insuficiència de l'edifici de la Universitat de Barcelona i l'Escola Industrial (19 octubre); de Tormo per tal que posi remei a la falta d'auxiliars en la Universitat Central (21 octubre).- Projectes de llei: de concessió d'autonomia pedagògica a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Central (23 juny, torn en contra, 24 juny i 4 octubre, defensa d'esmenes).- Projecte de llei de crèdits extraordinaris per al pagament d'obligacions del ministeris d'Estat, Governació, Instrucció Pública i Hisenda (26 octubre).- **1917:** Sense intervencions.- **1918:** Projectes de llei: de jubilacions dels catedràtics (9 juliol, esmenes); que estableix nova data per a l'inici de l'any econòmic (11 desembre).- **1919:** En una pregunta d'Esperabé sobre el RD de 21 maig concedint l'autonomia universitària (30 juliol).- Prec per tal que es concedeixi la Creu de beneficència a l'estudiant de Barcelona Manuel Monteys (30 desembre).- **1920:** Projectes de llei: d'Autonomia universitària, en nom de la comissió (20 gener); pressupost de despeses del ministeri de Foment

(18 abril) i d'Instrucció Pública (19 abril); articulat de la Llei de pressupostos (21 abril).- **1921**: Prec per tal que es dicti un RD prohibint l'ús indegut que fan molts llicenciats en Medicina i Farmàcia del títol de doctor (22 febrer).- **1922**: Defensa dels vots particulars sobre el Pressupost d'Instrucció Pública (15 juliol) i sobre l'articulat Llei de Pressupostos (20 juliol).- Anunci d'interpel·lació relativa al RD 31 juliol deixant sense efecte el règim d'autonomia de les Universitats (14 novembre).- **1923**: Intervenció en una interpel·lació de Gil Casares sobre tribunals d'oposicions a càtedres universitàries (6 juny).

Despujol i Dusay, Eulogi

1904: Projecte de Llei de reorganització dels serveis del Ministeri de la Guerra (9 juliol).

Elías de Molins, Josep. Membre de les Comissions de Pressupostos (1916-1917), de Peticions (1919-1920) i inspectora del Deute (1922).

1914: Anunci d'interpel·lació al ministre de Foment sobre la crisi dels viticultors espanyols degut al tancament dels mercats de França i Alemanya (17 novembre).- Presentació d'una proposició de Llei sobre l'augment del pressupost per a la reparació de temples (4 febrer), per diversos signants.- Precs: al ministre de Foment per tal que suspengui els efectes del R.D. creant un Registre Central d'aprofitament d'aigües públiques fins que es dicti una Llei, i que suspengui l'art. 7 d'aquest R.D. (11 maig); al ministre d'Estat per tal que estudiï les dificultats que posa França a l'entrada de vins espanyols a través de l'anomenat mètode d'anàlisi (27 maig); al ministre d'Hisenda per tal que arbitri recursos per auxiliar els sindicats agrícoles (2 juny); al ministre de Gràcia i Justícia per tal que en el penal de Tarragona només hi hagi els reclusos que puguin estar-hi amb les necessàries condicions higièniques (17 novembre); al Govern per tal que presenti un Projecte de Llei especial que posi remei urgent a la crisi de les classes agrícoles, especialment de les vinícoles (20 novembre); s'associa a la intervenció de Junoy sobre l'estat sanitari de Barcelona (21 novembre); al Ministre de Foment per tal que atengui una

petició de la Federació de Sindicats Agrícoles de Valladolid relativa a l'entrega de fons procedents de la liquidació de Pòsits amb un mòdic interès a les Caixes Centrals de les Federacions (10 desembre); en un prec de Castro al Govern per tal que l'arròs sigui exclòs de l'impost d'exportació sobre les substàncies alimentàries (19 desembre).- Petició de dades: al Govern que remeti a la Cambra el dictamen del Consell d'Estat i els antecedents existents en els ministeris de Foment i Hisenda sobre l'anòmala situació del Sindicats Agrícoles (21 abril); al ministre d'Hisenda que trameti les dades necessàries per a conèixer quins Sindicats Agrícoles estan inscrits al Banc d'Espanya, quines ajudes se'ls ha donat en els darrers anys i quines són les condicions sota les quals el Banc fa préstecs a les Associacions de crèdit agrícola (2 juny); al ministre de Foment que remeti relació de la distribució dels crèdits corresponents a obres hidràuliques (17 desembre).- Projectes de llei: sobre l'articulat de la Llei de Pressupostos (20 desembre).- **1915**: Precs: al ministre d'Hisenda per tal que no s'imposin noves traves i gabeles als vins, que en dificultin la venda (28 gener); al ministre de Foment per tal que presenti un projecte de llei que aclareixi alguns punts del R.D. de 12-IV-1901 sobre la creació del Registre Central d'aprofitament d'aigües públiques (30 gener); al ministre d'Hisenda per tal que fomenti el consum interior dels vins espanyols i autoritzi als agricultors a que destil·lin part de la pròpia collita, acordant també l'esterilització dels alcohols industrials (8 febrer); al ministre de Foment per tal que els quatre milions inactius del Fons de Pòsits es donin com auxili als agricultors i que el Banc d'Espanya auxiliï també als Sindicats Agrícoles (8 febrer); als ministres d'Estat i Foment per tal que no deixi d'importar-se sulfat de coure (12 febrer); al ministre d'Hisenda per tal que les classes agrícoles siguin representades degudament en la Junta d'Aranzels i Valoracions (12 febrer).- **1916**: Presentació i defensa d'una proposició de llei sobre magatzems generals de dipòsits i pignoració dels productes agrícoles i industrials (17 juny i 12 desembre).- Preguntes: Del marquès de Portago al ministre d'Estat sobre la presentació d'un projecte de llei de Tribunals d'honor per als integrants de les carreres diplomàtica i consular (17 juny).- Al ministre de la Guerra sobre l'analfabetisme en

l'Exèrcit i l'ensenyament agrícola a les casernes (21 novembre).- Precs: al ministre d'Estat sobre les relacions comercials amb França, que ha prohibit la importació de diversos articles (22 maig); al ministre de Foment per tal que faciliti urgentment i a preu mòdic el sulfat de coure als viticultors (24 maig); al ministre de Foment sobre la creació de l'Institut de Crèdit Agrícola i sobre els *warrants* (8 juny); al president del Consell de Ministres per tal d'abaratir el preu del sulfat de coure (8 i 16 juny); en un prec de Mataix sobre l'acord relatiu a la llengua espanyola de la Conferència de Legislació uniforme americana (10 juny); al ministre de Foment per tal que posi fi a la tala de boscos (23 novembre).- Petició de dades: al ministre de Foment que remeti les dades relatives al plantejament de noves indústries relacionades amb els adobs agrícoles (29 maig) i amb la mineria (29 maig); al ministre d'Hisenda que tramiti amb rapidesa els expedients dels sindicats agrícoles i els inclogui en les llistes de crèdit del Banc d'Espanya (14 novembre); al ministre de Foment que remeti la Memòria íntegra relativa a les obres hidràuliques que figuren en el pressupost extraordinari i les dades sobre Comunitats, Sindicats i Associacions de regadius (16 novembre).- Esmenes als projectes de Llei de modificació dels drets aranzelaris relatius a aliments i primeres matèries, i a l'autorització al Govern per adquirir-los per compte del Tresor públic i vendre'ls a preus reguladors (defensa 8 novembre); vots particulars al projecte de Llei que faculta al ministre d'Hisenda per arrendar les operacions de producció de mercuri de les mines d'Almadén (13 novembre); que faculta al ministre d'Hisenda per arrendar la fabricació de llumins i tota classe de llumins (14 novembre); a les Obligacions Generals de l'Estat per a l'any 1917 (27 novembre).- **1917**: Prec: al ministre de Foment per tal que obligui als naviliers del Mediterrani a continuar el tràfic amb el port de Cette (10 febrer).- Projectes de Llei: de concessió d'auxilis a les indústries noves i desenvolupament de les ja existents (13, 15 i 17 febrer); defensa de les esmenes a la Llei d'adaptació de crèdits a l'actual pressupost de despeses generals de l'Estat i la concessió al Govern de diverses autoritzacions (21 i 23 febrer).- **1919**: Presentació d'una proposició de Llei sobre foment pecuari (29 juliol; rebutjada 28 novembre).- Precs: al ministre de Foment per tal

que arbitri els recursos necessaris per a facilitar els sondeigs i investigacions dels jaciments de sals potàssiques (11 juliol); al ministre de Foment per tal que manifesti si el Congrés d'Enginyeria que s'ha de celebrar pròximament ha estat dotat dels recursos necessaris (11 juliol); al ministre de Foment sobre l'estat de la riquesa pecuària a Espanya (31 juliol); al ministre de Foment per tal que augmenti l'explotació de sals potàssiques a Catalunya i Aragó, amb la finalitat que no falti adob als llauradors a preus convenients (31 juliol); al ministre de Foment per tal que mitjançant un Projecte de Llei o amb crèdits extraordinaris s'estableixi el Banc Agrícola Nacional per a fomentar el crèdit agrícola a què es refereix l'art. 10 de la Llei d'Autoritzacions de 1917 (31 juliol); al ministre d'Hisenda per tal que ordeni la ràpida tramitació dels expedients de sindicats agrícoles que resten sense resoldre (31 juliol).- Petició de dades: als ministres de Foment i Hisenda per tal que la tramesa d'expedients relatius als Sindicats Agrícoles no es retardi, i saber quants d'aquests expedients hi ha al Ministeri d'Hisenda sense resoldre (11 juliol).- **1920**: Proposició de Llei sobre crèdit agrícola (26 abril).- Precs: al ministre de Proveïments per tal que es doni solució a la situació de la ramaderia, que les companyies ferroviàries facilitin els transports en condicions especials per evitar la pèrdua de pes dels caps de bestiar des del punt de producció al de consum, i que es vigili la importació de carns congelades (24 març); al ministre de Foment per tal que es faci una estadística de la ramaderia i es declari obligatòria la vacuna contra les malalties evitables que delmen el bestiar (24 març); al ministre d'Estat per tal que el representant espanyol als Estats Units procuri que aquests autoritzin l'exportació a Espanya de sulfat amònic (26 març); als ministeris de Foment i Hisenda per tal que intervinguin i procurin que el Banc d'Espanya auxiliï a les Societats Agrícoles en major proporció que avui (26 març); al ministre de Foment per tal que per tots els mitjans al seu abast, procuri protegir l'agricultura (7 abril); al ministre de la Governació per tal que adopti les mesures oportunes per a suprimir les agències d'emigració que existeixen en diverses poblacions d'Espanya (7 abril).- Projectes de Llei: a les despeses del ministeri de Foment (19 abril); a les despeses del ministeri d'Instrucció

Pública (19 abril); defensa de les esmenes a l'articulat de la Llei de Pressupostos (21 abril).- **1921**: Anuncia una interpel·lació al president del Consell de Ministres i al ministre de Treball sobre la Llei de Colonització (4 maig).- Reprodueix la proposició de llei sobre foment pecuari, i en presenta una altra sobre el foment de la petita propietat rural (22 abril).- Precs: al ministre d'Estat sobre la crisi vinícola que pateix Espanya en els mercats estrangers, demanant que s'estableixin relacions comercials amb els altres països per a l'exportació dels vins espanyols (27 abril); al ministre de Foment per tal que adopti decisions per a la difusió de les Societats i Federacions Agrícoles i presenti a Corts un Projecte de Llei de crèdit agrícola (27 abril); al ministre del Treball per tal que es preocupi de trobar una manera immediata i eficaç de protegir la reintegració al camp dels obrers que es troben en les grans ciutats sense treball, no només en la indústria cotonera tèxtil sinó també en altres indústries, i que promogui el foment de la petita propietat rural (22 juny).- Petició de dades: al ministre de Foment per tal que remeti dades sobre el consum de vins a Espanya i la quantitat d'aquests que per deficiències en la fermentació han de deduir-se de les collites (27 abril); al ministre de Finances per tal que li remeti dades per a la discussió del Projecte de Llei d'ordenació bancària (30 novembre).- Projectes de llei: defensa d'esmenes a la llei d'ordenació bancària (20 desembre).- **1922**: Anuncia una interpel·lació al ministre de Foment sobre colonització interior (23 novembre); intervé en la d'Espinosa sobre política agrària (29 novembre).- Precs: al Govern per tal de solucionar la precària situació de l'agricultura a causa de la falta d'atenció i l'abandonament en què aquell la té, i sobre l'establiment del crèdit agrícola i la concessió de bestretes (31 maig); per escrit, al Govern per tal que llicenciï les tropes que no siguin considerades necessàries, especialment els pagesos per tal d'atendre les necessitats de l'agricultura (20 juny); s'uneix a manifestacions de senadors sobre l'elaboració i el frau de vins (5 juliol); al ministre d'Estat sobre la crisi vinícola que pateix Espanya a causa del descens en l'exportació de vins anomenats de règim sec i sobre la protecció dels sindicats exportadors (22 novembre); al ministre de Foment sobre la solució de la crisi vinícola a Espanya, autoritzant l'exportació de

l'excedent de vins i proposant l'establiment del crèdit agrícola i el foment de les Cooperatives de producció (23 novembre); al ministre d'Hisenda per tal que sigui perseguit el frau en els vins (23 novembre).- Projectes de llei: pressupost de despeses del ministeri de Foment (8 juny); llei de reforma tributària (1 juliol); pressupost de despeses del ministeri d'Estat (3 juliol).- **1923:** Petició de dades: al ministre del Treball que trameti la informació pública sobre el crèdit agrícola, oberta el 24 d'abril del any passat, i manifesti l'opinió del Govern. Anuncia una interpel·lació (6 juny).

Ferrándiz Niño, José

1903: Intervencions en tant que ministre de Marina. **1904:** sense intervencions.

Ferratges i Mesa, Antoni

1903: Esmenes als pressupostos dels ministeris d'Instrucció pública i de Justícia (desembre).- **1905:** Proposició de llei sobre reforma de la llei de subvencions a les obres de canalització i recs de l'Ebre (14 juny), que esdevindria llei en 1906; defensa (17 juny) i intervenció en el debat (22 gener 1906).- Intervenció en la interpel·lació del marquès de Camps sobre l'assalt d'un grup de militars al *Cu-Cut* (27 novembre 1905).- **1907-1909:** Sense intervencions.

Landecho y Urríes, Luis. Membre de la Comissió de Pressupostos (1903-1904).

1903: Obligacions generals de l'Estat (11 novembre).- **1904:** Projectes de llei de concessió de crèdits als ministeris de Guerra i Marina destinats a cobrir obligacions de caràcter extraordinari (7 març); i de tributació especial de l'alcohol (27 juny). Totes tres intervencions foren en nom de la comissió.

Maluquer i Viladot, Joan

1903: Prec per tal que sigui pagat allò que es deu en la província de Lleida pel material d'escoles d'adults en els darrers anys (7 setembre).- Proposició de llei de la carretera de Gualba a Sant Hilari de Sacalm (30

novembre).- **1904**: Al·lusions en el debat del projecte de llei de repressió de delictes comesos per mitjà d'explosius (9 desembre).

Monegal i Nogués, Josep

1905: Debat sobre la suspensió de garanties constitucionals a Barcelona (29 novembre).- **1906**: Projecte de llei de repressió dels delictes contra la pàtria i l'exèrcit (9 febrer).- **1910**: Adhesió a un prec de Rosell sobre la llei del treball nocturn de la dona (10 desembre).- **1912**: Llei sobre el treball nocturn de la dona (9 maig); suspensió del debat del projecte de llei d'admissió temporal dels teixits crus de cotó (7 desembre).

Morenes y García-Alesson, Ramon. Membre de les comissions de Foment (1918-1922), Gràcies i pensions (1917 i 1919-1922), Govern Interior (1921-1922) i Obres públiques (1923).

1910: Proposició de llei concedint el bronze necessari per tal d'erigir un monument a la memòria dels herois de la Independència a Tarragona (5 desembre); esmenes i intervenció en el debat sobre el pressupost d'Instrucció pública (1 desembre).- **1911-1923**: Sense intervencions.- Presentà esmenes al pressupost d'Instrucció pública de 1913 i al del de despeses extraordinàries del ministeri d'Estat de 1916.

Olano Loyzaga, Josep d'

1914: Proposició de llei de cessió a Roses de les seves muralles (amb F. Rahola i el marquès d'Alèlla).- Entre **1915-1918**: Sense intervencions.

Planas i Casals, Manuel

1903: Prec per tal que s'estudiï la fixació en setanta-cinc anys de l'edat de jubilació dels registradors de la propietat (10 desembre).- Defensa de la proposició de llei sobre la reforma de la llei de propietat industrial (15 desembre).- Defensa de les esmenes al Pressupost de Justícia, signades amb el marquès de Camps (17 desembre).- Prec per tal que, si ha enviat un delegat a inspeccionar l'administració de l'Ajuntament de Sant Celoni, el governador actuï amb total imparcialitat (21 desembre).- **1904**: Prec al

ministre d'Hisenda per tal que els ajuntaments que es troben en descobert amb l'Estat i no s'acolliren als beneficis de la llei de moratòries, puguin saldar llurs descoberts amb el menor perjudici possible i sense haver de recórrer a ingressos imaginaris (11 març).- Presentació i defensa de la presa en consideració de la proposició de llei, signada també per Coll i Pujol, que fixa l'edat de setanta-cinc anys per a la jubilació dels registradors de la propietat (14 març).- **1905-1907**: Sense intervencions.

Puig Saladrigas, Joan

1903: Sense intervencions.- **1904**: Prec al ministre de Governació per tal que resolgui la instància de l'associació de propietaris de Madrid contra l'impost de sifons de sanejament i per tal que posi atenció en el nou impost d'inquilinat a punt de crear-se (15 novembre).- Prec al ministre de Justícia per tal que adopti les mesures que impedeixin la repetició de falsificacions, sobre tot les de bitllets del Banc d'Espanya (15 novembre).- Protesta per l'atemptat anarquista comès en el dia d'ahir a Barcelona i demana l'adopció de mesures (18 novembre).

Robert Suris, Robert

1907-1923: Sense intervencions.

Sentmenat i Patiño, Joaquim de

1911-1923: Sense intervencions.

Valls Pallarola, Isidre

1918-1920: Sense intervencions.

Vilallonga Ibarra, Mariano

1903-1905: Sense intervencions.